

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

**«КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА
СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ»
(КРУГЛИЙ СТІЛ ДО 20-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

24 червня 2016 року з нагоди 20-ї річниці Конституції України в Національному університеті «Одеська юридична академія» відбувся круглий стіл на тему: «Конституція України як запорука стабільного розвитку суспільства і держави», організований кафедрою конституційного права НУ ОЮА та кафедрою загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного та адміністративного права Київського інституту НУ ОЮА.

З привітальним словом та вступною промовою виступила віце-президент НУ ОЮА, проректор з наукової роботи, доктор юридичних наук, доцент М.В. Афанасьєва, яка відкрила засідання, привітала організаторів та всіх учасників Круглого столу с 20-ю річницею Конституції України і побажала плідної праці. М.В. Афанасьєва почала свій виступ з того, що Круглий стіл набув всеукраїнського масштабу, тому що інтерес до заходу виявили практичні працівники і вчені-юристи різних правових шкіл. Вона зазначила, що Конституція України є ядром вивчення всіх правознавців, а конституціоналістів особливо. Вона підкреслила, що актуальність темі Круглого столу надає той факт, що заплановані зміни до Основного закону у значній мірі стосуються всіх сфер життя суспільства і кожного громадянина окремо. У зв'язку з цим вести мову про те, що Конституція є запорукою стабільного розвитку держави і суспільства можна, але важливо розуміти який саме вектор даного розвитку і те, що Конституція є основним інструментом цього розвитку.

Під час засідання відбулася захоплююча дискусія з питань практики

застосування конституційних норм та перспектив їх модернізації, проблем окремих аспектів конституційного ладу, функціонування громадянського суспільства та публічної влади, прав людини.

Професор А. Р. Крусян у доповіді «20 років Конституції України: результати та перспективи» відзначила, що Конституції України як підґрунтя стабільності та запорука прогресивного розвитку держави і суспільства відповідає таким основним вимогам: є демократичною за способом прийняття; за своїм сутністю та змістом кореспондує загальнолюдським цінностям та принципам конституціоналізму; має вищу юридичну силу, пряму дію її норм; є стабільною та, водночас, такою, що змінюється відповідно до змін, що відбуваються у процесі прогресивного розвитку держави та суспільства.

Професор Н.В. Мішина у доповіді «Конституційна регламентація місцевого самоврядування в Україні: сучасність та перспективи» наголосила, що не викликає зауважень необхідність внесення змін та доповнень до Конституції України у частині змісту Розділу XI «Місьцеве самоврядування». По-перше, він є надто стислим, навіть для Основного закону. По-друге, його нормам бракує чіткості – у середньому на один розділ Конституції приходить 2,79 рішень-тлумачень Конституційного Суду України (24%), а для розділу «Місьцеве самоврядування» цей показник становить 43%, тобто розтлумачено 3 з 7 статей розділу. По-третє, має значення і якість тлумачення норм Конституційним Судом України – при тлумаченнях статей Розділу XI не використовувалися

лись, наприклад, міжнародні, у т.ч. європейські стандарти у цій сфері, понад усе Європейська хартія місцевого самоврядування.

Доцент О.В. Олькіна у доповіді «Конституція України як основа публічно-правового статусу держави» звернула увагу на те, що Українська держава є самостійним суб'єктом правовідносин, її публічно-правовий статус (принципи діяльності, права та обов'язки, відповідальність) закріплено в Основному законі. Статутний характер Конституції України проявляється в тому, що нею визначаються характеристики України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави, обумовлюють призначення держави; закріплюються права (формувати бюджет країни, стягувати податки тощо) та обов'язки держави; встановлюється відповідальність держави; регламентується механізм взаємодії між державою та суспільством, яке її створило, а також окремими громадянами; фіксується система влади в країні, її функції та компетенція, внутрішня структура, а також система державних органів та спосіб їх формування, основи місцевого самоврядування.

Доцент А.А. Єзеров у доповіді «Конституційно-правова політика сучасної України» зазначив, що чітко вибудована конституційно-правова політика має стати певним каталізатором змін у політичному процесі в країні – стимулювати запровадження цивілізованих, притаманних європейським демократіям норм і правил у відносинах «Президент-Парламент-Уряд», у контактах «влада-опозиція», спонукатиме державно-політичну еліту України жити та управляти країною по-європейськи, позбавитися кулуарності, закритості та безконтрольності в реалізації державної політики.

Доцент В.О. Міхальов у доповіді «Людина в системі категорій Конституції України» беручи за основу фундаментальну категорію «людина», виходить того, що з положень Конституції України можна виділити наступні поня-

тійні ряди першого рівня: 1. Людина – кожний – кожна людина – жодна людина – ніхто – особа – фізична особа. В основу цього ряду покладена одиночна людина, людина сама по собі. 2. Людина – люди – всі люди – інші люди – всі. В даному ряду, поняття уявляють собою поняття «людина» яке наведено у множині. 3. Людина – народ – Український народ – українці – корінний народ – українська нація – національні меншини. 4. Людина – населення – жителі (житель). Поняття «людина» у даному ряду розглядається крізь призму осілості – проживання людина (в множині або однині) в той чи іншій місцевості. 5. Людина – ті, хто працює – кожен, хто працює – непрацездатні. В цьому ряду в понятті «людина» робиться акцент на його участі в суспільному виробництві і на самій можливості працювати. Разом з цим, в Конституції України можна виділити поняття, які мають якісно юридичну визначеність і використовуються передусім у професійній юридичній лексиці, однак вони також похідні від категорії «людина». Їх можна вибудувати в декілька понятійних рядів другого рівня: 1. Людина – громадянин – кожний громадянин – громадянин України – усі громадяни – іноземці – особи без громадянства. Категорія «людина» є загальною (родовою) для кожного з понять, що входить в цей понятійний ряд, які визначають різні громадянські стани особистості. 2. Людина – територіальна громада. Категорія «територіальна громада» є похідною від категорії «жителі», яка в свою чергу похідна від категорії «людина». 3. Людина – затриманий – затримана особа – заарештований – підозрюваний – особа, підозрювана у вчиненні злочину – обвинувачений – підсудний – засуджений.

Доцент Д.С. Терлецький у доповіді «Конституція України в контексті тенденцій інтернаціоналізації та доместикації» стверджував, що у Конституції України втілилася загальна тенденція розвитку системи конституціоналізму – тенденція інтернаціоналізації, що вира-

жається передусім у зближенні національного конституційного права з міжнародним публічним правом. Зазначені тенденції зумовлюють небезпідставні прогнози щодо формування поряд із міжнародним правом, що диференціюється під впливом як загальних інтеграційних процесів, так і національних конституцій та законодавств, ще одного різновиду правової системи – наддержавного права та наднаціонального конституційного права, перспективи становлення якого пов'язані з формуванням регіонального конституційного права, яке має риси як міжнародного, так і наддержавного права, а в подальшому – з поступовим формуванням міжнародного конституційного права.

Доцент Ю.Ю. Бальцій у доповіді «Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні» виходить з того, що місцеве самоврядування як одна з передбачених ст. 5 Конституції України форм народовладдя є специфічною формою реалізації останнього. Воно характеризується, по-перше, наявністю особливого суб'єкта – територіальної громади, тобто жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста, яка здійснює самоврядні функції безпосередньо та через представницькі органи, і по-друге, тим, що органи місцевого самоврядування не входять до механізму державної влади, а займають особливе місце у політичній системі. До того ж визнання у ст. 7 Основного Закону місцевого самоврядування однією з фундаментальних засад конституційного ладу суспільства і держави означає необхідність встановлення демократичної, децентралізованої, самостійної системи управління, наділеної владними повноваженнями для вирішення питань місцевого значення.

Кандидат юридичних наук Д.Є. Волкова у доповіді «Конституція України: 20 років регламентації діяльності громадських організацій» зазначила про важливу роль Конституції України 1996 р. яка містить низку статей, що не мають безпосереднього відношен-

ня до громадських організацій, але є важливими для їх утворення і функціонування. Це переважно статті Розділу II, що закріплюють особисті, політичні, соціальні та культурні, а також екологічні права людини: ст. 34 (право на свободу думки і слова), ст. 35 (право на свободу світогляду і віросповідання), ст. 38 (право брати участь в управлінні державними справами), ст. 39 (право збиратись мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації), ст. 40 (право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів), ст. 44 (у частині права на страйк), ст. 49 (у частині фізичної культури і спорту, організацій інвалідів), ст. 50 (переважно у частині права на інформацію про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також права на її поширення), ст. 54 (переважно у частині свободи творчості) та ін. Крім того, у Конституції України 1996 р. наявні дві статті, що мають безпосереднє відношення до громадських організацій, – ст. 36 та ст. 37. Таким чином, протягом всього свого існування Конституція України 1996 р. регламентує створення та функціонування громадських організацій по-перше, стабільно, без змін, а по-друге – у повній відповідності з європейськими стандартами прав людини.

Кандидат юридичних наук А.Т. Назарко у доповіді «Конституційні засади міського самоврядування в Україні» відзначив, що в умовах проведення конституційної реформи в Україні зростає важливість вивчення правових, політичних, економічних механізмів міського самоврядування в Україні з урахуванням досвіду провідних країн. Це обумовлене тим, що в розвитку міст почався принципово новий етап, настання якого визначають різнонаправлені внутрішні і зовнішні фактори, відповідно підходить до побудови міського самоврядування, особливо у великих

містах, повинні в значній мірі враховувати особливості організації місцевого самоврядування на цих територіях.

Кандидат юридичних наук К.К. Кулі-Іванченко у доповіді «Конституція України як нормативна основа для реалізації соціального замовлення» узагальнила, що правосуб'єктність відповідних органів публічної влади, які є замовниками соціальних послуг, визначається передусім через коло визначених законом повноважень цих владних суб'єктів. Здійснення цих повноважень вимагає чіткої правової регламентації, адже ці органи державної влади та місцевого самоврядування, а також їхні посадові особи відповідно до ст. 19 Конституції України можуть діяти тільки на підставі й у межах визначених законом повноважень. На підставі аналізу норм Основного закону можна підкреслити таке: органи місцевого самоврядування у своїй діяльності не обмежуються виключно реалізацією власних повноважень.

Старший викладач С.С. Сон у доповіді «Напрямки реформування конституції України» відзначила, що серед напрямів модернізації Конституції України мають бути вдосконалення конституційного статусу людини і громадянина в Україні, особливо в частині посилення правового захисту; розвиток існуючих та впровадження нових форм народовладдя в Україні, а також створення механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами публічної влади; конкретизація форми правління та функціонування органів публічної влади, зокрема через реформу децентралізації; посилення правової охорони Конституції України за рахунок розширення повноважень Конституційного Суду України.

Асистент В.М. Панасюк у доповіді «Конституція як нормативно-правова основа реалізації державної молодіжної політики» зауважила, що не можна не враховувати, що сучасна модель державної молодіжної політики орієнтована на розширення участі інститутів громадянського суспільства, як шляхом

залучення більшої кількості цих інститутів, так і доповнення новими формами участі в реалізації державної молодіжної політики. Саме Конституція створює правову основу для створення, розвитку інститутів громадянського суспільства та визначає засади їх взаємодії з органами державної влади.

Я.О. Грабова у доповіді «Додатковий та тимчасовий захист як форми реалізації конституційного права особи на притулок» зазначила, що захист шукачів притулку – одна з глобальних проблем сучасного суспільства. Інтеграція в європейське і міжнародне співтовариство та геополітичне розташування України спричинили потребу створення надійних механізмів захисту біженців та осіб, які шукають притулок.

С.В. Лазаренко у доповіді «Сучасний стан конституційної реформи щодо правосуддя в Україні» виокремив такі тенденції сучасного стану конституційної реформи правосуддя в Україні: посилення захисту прав людини в Україні шляхом використання інституту конституційної скарги, визначення місця адвокатури та прокуратури у здійсненні правосуддя, гарантування незалежності судової гілки влади, підвищення вимог до кандидатів на посаду судді, посилення ролі Вищої ради правосуддя та розширення повноважень Конституційного Суду України у сфері гарантування дотримання Конституції України усіма учасниками конституційних правовідносин.

О.В. Чапля у доповіді «Місьцеве самоврядування в Конституції України» зупинилась на інституційній складовій місцевого самоврядування.

С. Линдюк у доповіді «Нормативне поняття регламенту місцевої ради в Україні» окреслив проблему відсутності в законодавстві визначення поняття «регламент місцевої ради», через що місцеві ради вимушені виходити за рамки своїх повноважень (ця функція виконується Конституційним Судом України), та самим, на основі власного бачення, тлумачити норми права.

М.І. Салей у доповіді «Ціннісний вимір конституції України» довела,

що як цілісний концепт, Конституція України має: інструментально-юридичну цінність, яка полягає в закріпленні базових цінностей суспільства, прямому регулюванню ціннісних суспільних відносин, наданні відповідних ціннісних засад галузям права; інтегративно-засновницьку цінність, яка виражається в трансформації етнокультурного суспільства в результаті поступального будівництва державних інститутів в націю (народ) як суб'єкту політичних відносин; символічну цінність яка проявляється в втіленні історичної спадковості розвитку держави і суспільства. Конституція, як винятковий по статусу і значенню для державності акт та текст, має найавторитетніше загальнообов'язкове значення для держави і позитивного права. Аксіологічний статус конституції проявляється в двох аспектах: внутрішньому, в контексті якого вона розглядається як система конституційних цінностей, які знайшли закріплення в її тексті, та зовнішньому, який стосується соціальної цінності самої конституції як цілісного концепту.

П. Синицин у доповіді «Імплементация та конституційна імплементация: чи існує різниця та необхідність існування?» звернув увагу на те, що по-перше, імплементация представляє собою не тільки внутрішньодержавні аспекти застосування правових норм, але й міжнародні; по-друге, у різних правових системах процес імплементации трактується по-різному, при цьому у англосаксонській системі міжнародні акти мають дорадчий харак-

тер, а у романо-германській – складають частину законодавства; по-третє, інтерес становить процес імплементации у рамках Європейського Союзу, де одночасно національні держави імплементують міжнародне право самостійно, і Європейський Союз як цілісне об'єднання провадить подібну діяльність.

І.Ю. Средницька у доповіді «Перспективи інституалізації народної законодавчої ініціативи в Україні» підкреслила, що доцільно в ст. 93 Конституції України визнати суб'єктом права законодавчої ініціативи Український народ. З метою детального регулювання процесу реалізації народної законодавчої ініціативи необхідно прийняти окремий Закон про народну законодавчу ініціативу, який повинен визначати правові засади, принципи, форму, гарантії, порядок і умови реалізації права народної законодавчої ініціативи в Україні.

Л.Ю. Тимофеева у доповіді «Забезпечення охорони конституційних гуманістичних цінностей в Україні» відмітила, що в Конституції України закріплені фундаментальні права людини: право на життя і здоров'я, честь і гідність, право на свободу, що відображає проникливість Конституції духом права, «вічними» цінностями справедливості, гуманізму, рівності. Закріплення фундаментальних прав сприяє механізму реалізації гуманістичного концепту на правотворчому та правозастосовному рівні, з урахуванням пріоритету прав людини (особи яка вчинила злочин, потерпілого і третіх осіб).

Д. Волкова,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри конституційного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

О. Олькіна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права

Національного університету «Одеська юридична академія»